

A VIDÉKI KÖNYVTÁRAK 1901-BEN.

(A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége hivatalos jelentésének a könyvtárakra vonatkozó adatai.)

1900. december havában tölt be az első hároméves cyclus, melynek tartamára a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége az ő cs. és apostoli kir. Felsége által legkegyelmesebben jóváhagyott szervezeti szabályzatában körvonalozott feladatok teljesítésére a hivatalos megbízást megkapta. E három év tapasztalatai a mindennapi élet által szolgáltatott adatokkal igazolták be ama szükségletek valóságát, melyek a magas kormányt a hazai kultúra ez új intézményének szervezésére indították, s egyuttal teljes szabadsággal jelölték meg a kereteket, a melyek között annak a jövőben működni kell, hogy a többi országos intézményekkel összhangban teljesítse a hazai közművelődés szolgálatában hivatását. S az ekként végleg megállapított feladatok részletes körvonalozást nyertek az új szervezeti szabályzatban, mely 1901. január 10-kén a Felség legfelsőbb jóváhagyásával megerősítettvén, a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének megbízása annak alapján újabb, immár öt évre terjedő évkörré újított meg.

Az országos főfelügyelőségnek az új évkör első évében kifejtett munkásságáról *Fraknói Vilmos* orsz. főfelügyelő, *Szalay Imre* főfelügyelő-helyettes és *dr. Schönherr Gyula*, az orsz. főfelügyelőség előadó titkára a főfelügyelőség nevében terjedelmes jelentést tettek közzé, melynek bevezetése vázlatos képet ad arról az állapotról, amelyben életbeléptekor a hazai múzeumi és könyvtári ügyet találta, és összegezi azokat az eredményeket, melyeket az első három év alatt kifejtett munkássága által elérnie sikerült.

Mint a jelentésből kitűnik, a főfelügyelőség az 1898—1900.

években 52 közgyűjtemény s ezek 33 között nyilvános könyvtár vagy önálló könyvtári osztályllyal bíró múzeum felett gyakorolta az állami felügyeletet, s ez intézetek közül 1898-ban 20, 1899-ben 19, 1900-ban 38 könyvtár és múzeum részesült állami segítségben. A segélyezésre fordított összeg 1898-ban 11,600 koronára, 1899-ben 14,400 koronára, 1900-ban 63,100 koronára rúgott, s ebből könyvtári czélokra jutott 1898-ban 1400 kor., 1899-ben 5000 kor., 1900-ban 27,700 korona.

Az 1901. évben 54 törvényhatósági, községi, felekezeti és egyesületi múzeum és könyvtár tartozott az országos főfelügyelőség hatáskörébe. Jegyzékükből csak azokat soroljuk fel, a melyek nyilvános könyvtár jellegével bírnak, vagy szakkönyvtárak fejlesztésére könyvtári segélyben is részesülnek, megjegyezve, hogy a csillaggal megjelöltek most vannak szervezés alatt, vagy a rendszer használatnak még nincsenek átadva.

Ezek a következők:

- * Az árva-vármegyei Csaplovits-könyvtár Alsó-Kubinban,
- az aradi Kölcsey-egyesület múzeuma,
- a besztercebányai városi múzeum,
- * a békéscsabai múzeum-egyesület múzeuma,
- a budapesti könyvtár-egyesület központi könyvtára,
- a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtára,
- * a szolnok-dobokamegyei irodalmi, történelmi ésethnographiai társulat múzeuma Deésen,
- a felkai Tatra-múzeum,
- * a győri városi könyvtár,
- a békés-vármegyei múzeum Gyulán,
- a halasi ev. ref. főgimnázium könyvtára,
- * a hont-vármegyei múzeum Ipolyságon,
- * a kassai városi múzeum,
- a kecskeméti városi múzeum,
- a losonczy városi közkönyvtár,
- a máramarosszigeti ev. ref. főiskola könyvtára,
- * a borsod-miskolczyi közművelődési és múzeum-egyesület múzeuma Miskolczon,
- * a nagybányai városi múzeum,
- a nagyváradi kir. jogakadémia könyvtára,

* Szabolcs vármegye törvényhatósági közkönyvtára Nyiregyházán,

- * a pécsi városi múzeum,
- a poprádi Kárpát-múzeum,
- a pozsonyi orvos- és természettudományi egyesület könyvtára,
- a pozsonyi városi közkönyvtár,
- * a selmeczbányai városi múzeum,
- a sepsi-szentgyörgyi székely nemzeti múzeum,
- * a szatmári Kölcsey-kör múzeuma,
- a szabadkai városi közkönyvtár,
- a szegedi Somogyi-könyvtár,
- * a tolna-vármegyei múzeum Szegzárdon,
- a vasvármegyei kultur-egyesület múzeuma Szombathelyen,
- a délmagyarországi történelmi és régészeti múzeum-társulat múzeuma Temesvárott,
- * a temesvári városi könyvtár,
- a múzeumi tót társaság múzeuma Turócz-Szentmártonban,
- a vácsi múzeum.

A könyvtári czélokra kiosztott segélyekről, melyekben ez intézetek a 1901. év folyamán részesültek, a Magyar Könyvszemle múlt évi folyamának III. füzetében tájékoztattuk olvasóinkat. Az ott felsorolt rendes gyarapítási segélyek összege 18,800 koronát tett ki.¹ Ezen felül a gyűjtemények rovatából külön 2000 kor. utalványoztatott a gyulai Oláh-könyvtár vételárának törlesztésére, a kassai városi múzeum a könyvtári osztálya fejlesztésére rendkívüli beruházási segélyül engedélyezett 20,000 kor. második részleteül 2500 koronát kapott, és szintén az ez évi segélyezési javadalmat terhelte az a 300 korona, melyet az e czélra 1900-ban első részletül kiutalványozott 15,000 korona kiegészítésére kellett fordítani; végül a pozsonyi városi közkönyvtár részére hasonló czélból engedélyezett 40,000 kor. rendkívüli államsegélyből első részletül 4000 kor. lett kiutalványozva.

A magyarországi sajtótermékeknek a sajtóügyi vádhatóságokhoz beküldött köteles példányaiból az Erdélyi Múzeum könyvtárán kívül — mely az orsz. főfelügyelőség hatásköréből ki van

¹ Voltakép 18,700 kor., de a helyes szám 18,800 kor., mert a mármaros-szigeti ev. ref. főiskola nem 1000, hanem 1100 koronát kapott.

véve — a debreczeni ev. ref. főiskola könyvtára, a győri városi könyvtár, a kassai városi múzeum, a nagyváradi kir. jogakadémia könyvtára, Szabolcs vármegye nyiregyházi törvényhatósági könyvtára, a pécsi városi múzeum, a pozsonyi városi közkönyvtár, a selmeczbányai városi múzeum, a szegedi Somogyi-könyvtár, a vasvármegyei kultur-egyesület szombathelyi múzeuma és a temesvári városi könyvtár részesedtek a vallás- és közoktatásügyi miniszter korábbi elhatározása alapján őket megillető könyvanyagban. Az 1901. év első és második felében esedékes előző félévi anyagon kívül ez év folyamán küldettek meg a felsorolt intézeteknek azok az 1898-iki nyomtatványok is, melyek az 1900. évi párisi kiállításon a magyar irodalom egy évi termékeit voltak hivatva bemutatni.

A főfelügyelőség jelentékeny könyvadományokban is részesíté a hazai nyilvános könyvtárakat. Nevezetesen Istvánffy Gyulának a Clusius-kódex mykologiai méltatását tartalmazó nevezetes munkájából öt példányt vásárolt meg 1000 koronán, melyek a aradi Kölcsey-egyesület könyvtárát, a kassai városi múzeumot, a pozsonyi városi közkönyvtárát, a szegedi Somogyi-könyvtárát és a vasvármegyei kultur-egyesület szombathelyi múzeumát gazdagították. Megvette továbbá Kudora Károly könyvtárának 80 példányát, a budai krónika hasonmás-kiadásának 30 példányát és Méhely Lajos »Magyarország denevéreinek monographiája« című kiadványa 15 példányát; e vásárlásokra fordított összeg 710 koronát tett ki. E becses munkákon kívül különböző oldalról érkező ajándékok útján jelentékeny könyvanyag állott rendelkezésére, melyek szétosztásánál a hatáskörébe tartozó gyűjtemények mellett számos más hazai könyvtár gyarapítására is lehetett tekintettel. Szétosztásra került jelesül a III. Béla király és hitvese emlékére kiadott diszműnek 16 példánya, Szana Tamás »Száz év a magyar művészet történetéből« című diszmunkájának 110 példánya, Huszka József »Magyar ornamentika« című művének 6, Divald Kornél »A felsőmagyarországi renaissance építészet« című munkájának 25, Adolfo Venturi »A budapesti országos képtár olasz képei« című munkájának 48 és Jankó János »Magyar típusok a Balaton mellékéről« című műve I. kötetének 70 példánya. A m. kir. pénzügy-miniszterium »Az osztrák-magyar monarchia írásban és képben« című munka XVIII. és XIX. köteteinek 100—100 példányban való megküldésével egészítette ki korábbi ajándékát. A m. kir. belügy-

miniszterium Boleman és Chyzer »Die wichtigeren Kurorte und Mineralquellen Ungarns« című munkájából 60, dr. Preysz Kornél »Ásványvízkereskedelmünk fejlődése« és »Fortschritte aus dem Gebiete des Badewesens Ungarns« című munkáiból 50—50 példányt bocsátott az országos főfelügyelőség rendelkezésére. A Magyar Nemzeti Múzeum igazgatósága a Magyar Könyvszemle régi évfolyamának III., illetőleg IV. kötetétől kezdve a régi és új évfolyamok 50 példányát, »A Magyar Nemzeti Múzeum 1802—1895.« című kiadványából 30 példányt és az 1898., 1899. és 1900. évi hivatalos jelentésekből 100—100 példányt engedett át a vidéki múzeumok és könyvtárak céljaira. Végül gróf Széchenyi Béla v. b. titkos tanácsos, a szent korona őre, a keletázsiai útja tudományos eredményeit tárgyazó nagy munka három kötetét a hozzátartozó atlaszszal 27 példányban, és a »Széchenyi gyász«, »Amerikai utam«, »Trouvailles de l'age de la pierre dans le bassin du lac de Neusiedel« és »Funde aus der Steinzeit im Neusiedler Seebecken« című kiadványainak nagyobb példánykészletét ajánlotta fel a vidéki gyűjtemények gazdagítására.

A rendezési munkálatok segélyezésére szolgáló rovatból fedeztetett Jánossy Gábor, a vasvármegyei kultur-egyesület könyvtári igazgatója tanulmányútjának 400 koronát kitevő költsége, melylyel a budapesti, kolozsvári, aradi, szegedi és szabadkai nyilvános könyvtárak rendszerének tanulmányozását tette feladatává, hogy észleleteit a szombathelyi múzeum könyvtári osztályának rendezésénél értékesíthesse.

A tudományos gyűjtemények segélyezésére szolgáló állami javadalomból kiosztott 50,950 korona rendes és 26,500 korona rendkívüli segélyből tehát 29,710 kor. fordított a könyvtárak fejlesztésére.

A segélyek felhasználása s az állami segély engedélyezéséhez kötött feltételek teljesítése felől az orsz. főfelügyelőség a beérkező jelentések és az azok kapcsán folytatott hivatalos levelezés mellett első sorban a segélyezett intézetek meglátogatása által igyekszik tájékozást szerezni; a könyvtárak megtekintése azonban ez évben Fejérpataky László orsz. felügyelő akadályoztatása miatt teljesen elmaradt, a nélkül mindazonáltal, hogy ez a hivatalos ügymenetre kedvezőtlen befolyást gyakorolt volna, miután az előző három év

alatt épen az e csoporthoz tartozó gyűjtemények hivatalos megvizsgálása lón legteljesebb mértékben keresztülvive.

A múzeumok és könyvtárak rendezésében útmutatást nyújtó tudományos munkák közrebocsátása terén a főfelügyelőség az előző cyculus folyamán megállapított irányban folytatta munkásságát. A könyvtári kézikönyvek közül Ferenczi Zoltán Könyvtár-tana készült el és az év végén adatván sajtó alá, megjelenése a legközelebbi jövőre várható. Megkezdettek továbbá az előmunkálatok a múzeumi és könyvtári építkezés és berendezés gyakorlati kérdéseiben útmutatásul szolgáló közikönyv kiadásához; e célból Szalay Imre orsz. főfelügyelő-helyettes szakemberek meghallgatásával különböző méretű épületek tervrajzait készítette el és a múzeumi tárgyak és könyvek felállításához szükséges szekrények minden fajtájához mintául használható rajzok készítéséről gondoskodott.

Szintén ez év hasonló irányu munkásságának eredményei közé sorolható a Magyar Minerva II. évfolyama is, mely 37 ívnyi terjedelemben az 1902. év június havában látott napvilágot. Ez új évfolyam, melynek szerkesztését dr. Schönherr Gyula előadó titkár vezetése alatt dr. Grün Albert nemz. múzeumi könyvtári napidíjas-gyakornok végezte, nemcsak az I. kötetben tárgyalt gyűjtemények fejlődésére vonatkozó új adatok feldolgozásával, hanem a címkönyv kereteinek új irányban való kiterjesztésével is kíván hozzájárulni a hazai közgyűjtemények állapotának megismeréséhez; nevezetesen a könyvtárak mellett a múzeumoknak is igyekezik az őket megillető helyet biztosítani és különösen az iskolai gyűjteményekre van figyelemmel, a melyek az ország igen sok helyén egyedüli forrásai az ismeretek terjesztésének. E mellett a könyvtári csoportnál elhagyja azokat a hatósági könyvtárakat, a melyek nem tekinthetők nyilvános könyvtáraknak és kiváló gondot fordít arra, hogy az olvasókörök könyvtárai lehetőleg teljes számmal legyenek a sorozatban képviselve.

Az államilag segélyezett gyűjteményekkel folytatott hivatalos összeköttetésről részletesen számot adva a jelentés, minden egyes intézetnél azon segélyek összegét is feltüntette, a melyekben az előző éveken át részesültek, ekként kívánva világos képet nyújthatni azon hatásról, melyben az állami felügyelet gyakorlása e gyűjtemények fejlődése tekintetében megnyilatkozott.

Árva vármegye Csaplovits-könyvtára Alsó-Kubinban, mely az 1899—1901. években rendezési munkálatokra összesen 1600 korona segélyben részesült, az 1900. évi segély felhasználásáról a kellő időben beterjesztette jelentését, az előző évi segélyt azonban munkaerő hiányában gyümölcsözőleg helyezte el abból a célból, hogy az a könyvtár rendezése után könyvvásárlásokra fordíttassék. A főfelügyelőség utasította a könyvtárfenntartó hatóságot arra, hogy ez összeget a rendezési munkálatok fokozottabb mértékben való folytatására használja fel. E könyvtár végleges elhelyezésének kérdésében egyébként már előbb beható tárgyalás folyt a vármegye közönségével, és a közoktatásügyi kormány nagyobb mérvű rendkívüli segély engedélyezését helyezte a célból kilátásba; miután azonban az építkezés tervei nem készültek el, ez ügyben újabb döntés ez év folyamán nem történhetett.

Az aradi Kölcsey-egyesület ez idő szerint ama nagy horderejű eszme megvalósításán fáradozik, hogy gyűjteményei az aradi vértanúk mauzoleumával kapcsolatosan felépítendő kulturpalotában nyerjenek végleges elhelyezést. A helykérdés megoldása remélhetőleg dülőre fogja vinni az orsz. főfelügyelőség által felvetett azon eszmét, hogy az aradi kir. főgimnáziumban elhelyezett Orczy- és Vásárhelyi-féle könyvtárak a Kölcsey-egyesület könyvanyagával egyesítve, egy nagy nyilvános könyvtárban bocsáttassanak a nagyközönség használatára; az egyesület könyvtárának alapját képező Atzél-féle könyvtár, melynek vételára törlesztésére az állam 1899 óta évenként 1000 kor. állami segélyt engedélyezett, ez idő szerint rendezetlenül áll s lajstromozására csak a helykérdés megoldása után kerülhet a sor.

A besztercebányai történelmi és régészeti társulat a város múzeum könyvtárának fejlesztésére az 1900. és 1901. években összesen 1100 kor., régiségtára gyarapítására a lefolyt évben 300 kor. segélyt kapott s az 1900-iki segély felhasználásáról szabályszerű jelentésben adott számott. A társulat ez évben megkezdvén a múzeumi könyvtárának rendezését, kérésére a főfelügyelőség megküldte neki a Magyar Nemz. Múzeum könyvtáránál használt katalogus-mintákat.

A békéscsabai múzeum-egyesület, mely könyvtára fejlesztésére 500 kor. segélyt kapott, ez évben adta ki, és az összes hazai múzeumoknak s könyvtáraknak megküldte első évi jelen-

tését, közleményeinek változatos tartalmával élénk és buzgó munkálkodásról téve tanuságot.

A budapesti könyvtár-egyesület budai központi könyvtára, melynek fejlesztéséhez az állam 1900-ban 600, 1901-ben 800 korona gyarapítási segélyvel járult, két fontos ügyben foglalkoztatta az orsz. főfelügyelőséget. A főváros területén megjelenő sajtóügyi köteles példányok azon részét, a melyek helyi vonatkozással bírnak és az erdélyi múzeum könyvtárát megillető anyag teljességét nem érintik, a vallás- és közoktatásügyi miniszter azzal a rendelkezéssel engedvén át e könyvtárnak, hogy azok kiválasztását az erdélyi múzeum könyvtárának és a budai könyvtárnak kiküldöttei együttesen eszközöljék, vitás esetekben pedig a döntés joga a főfelügyelőséget illesse meg, az erdélyi múzeum-egylet válaszmánya ez intézkedésben saját automoniája sérelmét látta és annak megváltoztatását kérte. Az ügy ez idő szerint a kormány döntését várja s a budai könyvtár ennek következtében mindezideig nem juthatott a neki rendelt könyvanyag birtokába. A másik fontos kérdés a könyvtár butorzási költségeinek fedezése körül forgott, melyre a miniszter az országos főfelügyelőség közbenjárására 5000 korona rendkívüli állami segélyt engedélyezvén, annak első 1000 koronás részletét felvette az 1902. évi állami költségvetésbe. A gyarapítási célokra kapott állami segély felhasználásáról az egyesület, mint az előző évben, úgy most is kielégítő jelentést adott s egyébként is minden irányban teljesen méltónak mutatta magát az állam támogatására.

A debreczeni ev. ref. főiskola könyvtára már 1900 óta kapja a debreczeni királyi ügyészséghez beérkező sajtóügyi köteles példányokat, de fentartó hatósága, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület csak 1901. november 13-án jelentette be az orsz. főfelügyelőségnek, hogy a főiskola összes gyűjteményeit állami felügyelet alá helyezi. A könyvtár igazgatósága már ezt megelőzőleg utasítást kért a könyvtár szervezeti szabályzatának átdolgozásához, mihez a főfelügyelőség készséggel ígerte meg közreműködését.

A szolnok-dobokamegyei irodalmi, történelmi és ethnographiai társaság részletes jelentésben és tartalmas évkönyv közrebocsátásával adott számot első évi működéséről.

A győri városi könyvtár most van a megalakulás stádiumában. Alapjául a város tulajdonát képező könyveken kívül a győri

kir. ügyészséghez beérkező sajtóügyi köteles példányok szolgálnak, melyek a vasvármegyei nyomtatványok kivételével ez év folyamán engedtetek át e célra. A városi hatóság az 1898 óta beérkezett könyvanyagot, mely addig a benzés-rendi főgimnázium igazgatóságának gondjaira volt bízva, átvéve, megtette az előmunkálatokat a városi nyilvános könyvtár létesítése érdekében.

A békésvármegyei közművelődési egyesület tulajdonát képező gyulai múzeum számára az állam az orsz. főfelügyelőség közbenjárására 1900-ban 4000 koronáért megvásárolta néhai Oláh György vármegyei ügyész könyv- és oklevélgyűjteményét, s a vételár fedezésére az 1900-ban és 1901-ben engedélyezett évi 1000 kor. rendes gyarapítási segélyen kívül 1901-ben a gyűjtemények rovatából 2000 koronát rendelt fordítani. Az állam jóindulatának ily nagymérvű megnyilatkozásával szemben a vármegye közönsége ígéretet tett, hogy a múzeum könyvtári osztályát az épülő gimnáziumban fogja elhelyezni.

A halasi ev. ref. főgimnázium egyike azoknak a kevés számú iskoláknak, melyek gyűjteményeiket a nagy közönség számára is hozzáférhetővé tették s az állam támogatását igénybe véve, azokat az orsz. főfelügyelőség hatáskörébe tartozó nyilvános gyűjtemények közé kérték felvételni. A könyvtár nyilvánossá tételéhez mindenképp a gazdag könyvanyag rendezése levén szükséges, az állam 1899 óta évi 1000 koronát engedélyezett a könyvtár fejlesztésére, mit az intézet előjárósága könyvek vásárlására fordítván, a saját javadalmából ekként felszabaduló összeget a könyvtár rendezésével megbízott tanár díjazására használja fel.

A hontvármegyei múzeum-társulatnak két év előtt létesített ipolysági múzeuma még a kezdet nehézségeivel küzd; gyűjteményei most állanak rendezés alatt. A könyvtár gyarapítására 1900-ban 400, 1901-ben 500 kor. államsegélyt kapott, melyet első sorban a helyi vonatkozású irodalom termékeinek megszerzésére igyekezett felhasználni.

A kassai városi múzeum ügyében az 1901. év folyamán történt intézkedések úgy a város, mint az állam részéről minden módon hozzájárultak ahhoz, hogy e múzeum, mely keletkezésre egyike volt a legrégebb, anyaga szempontjából a leggazdagabb vidéki gyűjteményeknek, elhelyezés és felállítás tekintetében is az öt megillető helyet foglalja el azok sorában. Kassa város a

múzeumi palotának 1896-ban megkezdett építését 1900-ban befejezván, a felsőmagyarországi múzeum-egylet gyűjteményét városi tulajdonba vette át, szabályrendeletben gondoskodott annak szervezetről, és a belügyminiszteri jóváhagyás kieszközlése után pályázatot hirdetett ki az igazgatói és a többi tisztviselői állásokra; azonban az igazgatói állás betöltését utóbb az orsz. főfelügyelőség felkérésére függőben tartotta és az igazgatói fizetés egy évi összegét a múzeum rendezésével megbízandó szakférfiú díjazására ajánlotta fel. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a múzeum rendezésére miniszteri biztosul Mihalik Józsefet, az országos magyar iparművészeti múzeum őrét küldte ki, azzal a rendelkezéssel, hogy helyettesítésének költségei a város által felajánlott igazgatói fizetésből fedeztessenek. Mihaliknak a rendezéssel való megbízása nemcsak a vidék egyik legjelentékenyebb közgyűjteménye rendezésének és használhatóvá tételének fontos kérdését juttatta megoldáshoz, de a társadalom érdeklődésének és áldozatkészségének felköltése tekintetében is jelentékeny hatást idézett elő. A miniszteri biztost munkájában a város által választott könyvtári tisztviselő és egy az ideiglenesen alkalmazott szakember támogatja. A múzeumi tárgyak leltározása mellett a könyvanyag lajstromozása is jelentékenyen előhaladt az év végéig, s a múzeum 1902. szeptember havában remélhetőleg át lesz adható rendeltetésének; a könyvtár szakszerű felállítása azonban előreláthatólag hosszabb időt fog igénybe venni; a könyvanyag kiegészítésére engedélyezett 20,000 kor. rendkívüli államsegély is, melyből az 1900-iki állami költségvetés terhére 15,000, az 1901-ikire 2500 korona folyósított, csak a meglévő anyag lajstromozásának befejezte után lesz felhasználható.

A losonczi városi közkönyvtár a könyvek vásárlására ez évben először kapott 600 kor. segély felhasználásáról részletes tervet terjesztvén a főfelügyelőség elé, alkalmat adott annak hangsúlyozására, hogy a könyvtári segély tudományos és ismeretterjesztő művek megszerzésére használandó fel. A könyvtár gondnoksága a könyvek fertőtlenítésénél követendő eljárás felől kérvén utasításokat, a főfelügyelőség néhány ide vágó dolgot megküldésével teljesítette óhaját.

A máramaros-szigeti ev. ref. főiskola 1900 végén kérte könyvtárának állami felügyelet alá helyezését, 4000 korona segélyt

kérve nyilvános olvasóterme berendezésére. A közoktatásügyi kormány az orsz. főfelügyelőség közbenjárására ez összeget felvette az 1902. évi költségvetés rendkívüli kiadásai közé, s addig is 1100 koronát engedélyezett a könyvtár gyarapítására.

A nagybányai városi múzeum létesítésére alakult múzeum-egyesület, melyet a város 600 korona évi segélylyel támogat, most fáradozik azon, hogy a város tulajdonában levő könyvek és régiségek az eddigi gyűjtés eredményeivel egyesítve megfelelő helyiségben nyerjenek elhelyezést. Az orsz. főfelügyelőség, mely a keletkezöben levő intézet számára 1900-ban 500 kor., 1901-ben 1200 kor. állami segélyt eszközölt ki, e kérdés mielőbbi megoldását meglehangú átiratban ajánlotta a város közönségének figyelmébe, s hasonló értelmű leiratot intézett a miniszter is a város hatóságához.

A nagyvárad kir. jogakadémia könyvtára a sajtóügyi köteles példányokban való részesedés révén tartozik az orsz. főfelügyelőség kötelékébe, egyébként a vallás- és közoktatásügyi miniszterium közvetlenül gyakorolja felette az ellenőrzést és ad irányt fejlesztésének.

Szabolcs vármegye nyiregyházi törvényhatósági könyvtárát hasonló kötelékek fűzik a főfelügyelőséghez; a debreczeni kir. ügyészséghez érkező szabolcsvármegyei sajtótermékek átszolgáltatása felől úgy a vármegye alispáni hivatala, mint a kir. ügyészség rendesen megtették jelentésüket. A könyvtár nyilvánossá tétele tárgyában azonban a törvényhatóság részéről eddig semmi lépés nem történt.

A pécsi városi múzeum ügye hosszas vajudás után ez év folyamán jutott a megvalósulás stádiumába. A főfelügyelőség javaslatára a pécsi kir. ügyészhez beérkező sajtóügyi köteles példányok már 1900-ban a múzeummal kapcsolatosan létesítendő városi könyvtár céljaira engedtetek át. Az országos főfelügyelő-helyettes a hely színén tett látogatásakor személyesen adott irányt annak a mozgalomnak, a mely a városi múzeum pártolására hivatott pécs-baranyai múzeum-egyesület megalakítására vezetett, s ugyancsak az ő utasításai szerint állapította meg a város közönsége a múzeum szervezeti szabályzatát.

A pozsonyi városi közkönyvtár, melynek létesítése a főfelügyelőség eddigi működésének legfontosabb eredményei közé

sorozható, a pozsonyi kir. ügyészséghez beérkező sajtóügyi köteles példányokon kívül 1901-ben a rendkívüli beruházási segély első évi részlete fejében 4000 koronát s azonkívül rendes évi gyarapítási segélyül 1900-ban 2000, 1901-ben 2500 koronát kapott az állami javadalomból. A könyvtár első évi állapotáról és az 1901-iki segély felhasználásáról beterjesztett jelentés örvendetes tanuságot tett azon buzgalom felől, melylyel a város intéző körei az új intézményt a reá váró fontos kulturális feladatok teljesítésében támogatni igyekeznek. Ez a buzgalom reményt nyújt arra, hogy a végleges helyiség kérdése is rövid idő alatt kedvezően fog megoldatni, a mire a főfelügyelőség ismételten felhívta a város közönségét.

A selmeczbányai városi múzeum két éves fennállása óta igen szép jelét adta életképességének; gyűjteményei a város tulajdonát képező u. n. Óvárban tetszetősen és a tudományos szempontok figyelembevételével vannak felállítva. A városnak azt a kérését, hogy a könyvtárnak a város levéltárával kapcsolatosan leendő felállítására a m. kir. pénzügyminiszterium tulajdonát képező régi bányatörvényszéki épület engedtessek át, a főfelügyelőség még az 1900. év végén kedvező meghallgatásra ajánlotta, a vallás- és közoktatásügyi miniszter közbenjárását kérve ez ügyben. A pénzügyminiszterium azonban a kérést nem találta teljesíthetőnek, a mi annyival inkább sajnálható, miután a város azt remélte, hogy a könyvtárnak szánt egy másik helyiségét más célra értékesítve, annak jövedelmét az Óvárnak múzeumi célokra alkalmasabbá tételére fordíthatja. A könyvtár elhelyezésének kérdésében a lefolyt évben újabb lépés nem történt. A város könyvek vásárlására 1900-ban 500, 1901-ben 600 korona államsegélyt kapott, s annak felhasználásáról kellő időben beterjesztette jelentéseit, melyeket a főfelügyelőség némi pótlások után helyesléssel vett tudomásul.

A sepsi-szentgyörgyi székely nemzeti múzeum anyagának folytonos szaporodása az önálló múzeumi épület emelését elodáztathatatlanná tévén, a közoktatásügyi kormány megengedte Háromszék vármegye közönségének, hogy az iskolai alap telkét múzeumi építkezésre használja fel, s az építkezési terveket az orsz. főfelügyelőséghez rendelté beküldetni. Ez ügyben azonban az év folyamán újabb lépés nem történt. A múzeum 1901-ben a könyv-

tár gyarapítására szintén 600 koronát kapott, s annak felhasználásáról kielégítő jelentést tett. A régészeti segély 1900-ban régészeti szakkönyvek beszerzésére használtatott fel.

A szabadkai városi múzeum és közkönyvtár 1900. évi állapotáról beterjesztett jelentés adatai azt bizonyítják, hogy a gyűjtemények fentartására alakult egyesület a rendelkezésre álló csekély eszközöket aránylag elég szép eredménnyel használja fel kitűzött céljai megvalósítására. Az egyesület alapszabályai átdolgozásával igyekszik lendületet adni ügyeinek, s e tárgyban a főfelügyelőség véleményét is kikérte; az új szöveg megállapítása most van folyamatban. A múzeum 1898-tól kezdve a könyvtár gyarapítására 2200 korona állami segélyt kapott, s az 1900. évi segély felhasználásáról a lefolyt évben megtette szabályszerű jelentését. Ez év folyamán jelent meg a könyvtár és múzeum jegyzékének új kiadása.

A szatmári Kölcsey-kör múzeuma könyvek vásárlására 1900-ban 300, 1901-ben 400 korona segélyt kapott, s azok felhasználásáról kielégítő jelentést tett. A gyűjtemények fejletlen állapota mellett közelebbi hivatalos érintkezésre a főfelügyelőség részéről nem nyílt alkalom.

A szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum mint mindig, ez évben is kimerítő, tartalmas jelentésben számolt be állapotáról és fejlődéséről. Az állam ez elsőrangú nyilvános gyűjteménynek 1901-ben könyvvásárlásokra 1000 koronát engedélyezett. A szegedi kir. ügyészséghez beérkező köteles példányok átvétele és az anyag jelentősége felől az igazgatóság szabályszerű jelentést adott és kérésére a főfelügyelőség megtette a lépéseket, hogy a hírlapok, melyeknek egyes számait a sajtóügyi vádhatóság a sajtóperek alkalmából vissza szokta tartani, a jövőben csonkítatlanul jussanak a könyvtár birtokába. A könyvtárnak és a múzeumnak állami felügyelet alá helyezése a különben is elavult régi könyvtári szabályrendelet átdolgozását tette szükségessé; a város részéről kidolgozott új szabályrendelet az állami felügyelet és a múzeum önálló vezetése szempontjából nem felelvén meg a követelményeknek, a közoktatásügyi kormány az orsz. főfelügyelőség felterjesztésére megkereste a belügyminisztert a végből, hogy e fontos ügy a város részéről a főfelügyelőséggel megindítandó tárgyalások útjára tereltesse.

A vasvármegyei kultur-egyesület szombathelyi múzeuma számára a modern igényeknek megfelelő palota emelése van tervben, melynek költségeire 40,000 kor. rendkívüli segély engedélyeztetvén, annak első évi részletéül az 1901. évi költségvetésbe 5000 kor. vétetett fel. Az egyesület utóbb e segélyt 80,000 koronára kérte felemelni, s a főfelügyelőséggel ez iránt folytatott tárgyalások után az építkezési tervek beterjesztésével igazolta kérelmének jogosultságát. Ez ügyben azonban az év folyamán döntés nem történhetett. A múzeum gyarapítási segélye az 1900. és 1901. években a könyvtári rovatból összesen 2000 koronára rúgott. E segélyezési összegek felhasználásáról és a gyűjtemények állapotáról az egyesület szabályszerű jelentéseket terjesztett a főfelügyelőség elé. Az 1900-iki könyvtári segély felhasználásánál követett eljárás a főfelügyelőség részéről amaz utasítás ismétlését tette szükségessé, hogy az államsegély kizárólag a könyvtárnak tudományos és ismeretterjesztő irányban való fejlesztésére fordítandó. Az egyesületnek az a kérése, hogy könyvtárának igazgatója a rendezéshez szükséges tájékozás megszerzése céljából tanulmányutra küldessék, az orsz. főfelügyelőség javaslatára kedvező elintézésben részesült. A könyvtár igazgatója ez útjában tett tapasztalatairól kimerítő jelentést terjesztett a főfelügyelőség elé. A könyvtár 1900 óta a sajtóügyi köteles példányok vasvármegyei anyagával is gyarapszik, melynek átvételéről a szabályszerű jelentések mindig kellő időben megtétettek.

A temesvári városi nyilvános könyvtár, mely a temesvári kir. ügyészhez beérkező sajtóügyi köteles példányok anyagán kívül 1901-ben 600 kor. gyarapítási segélyben is részesült, most van a keletkezés stádiumában. A városi könyvtárnoknak a könyvtár nyilvánossá tétele érdekében benyújtott emlékirata alkalmat nyújtott az orsz. főfelügyelőségnek, hogy az ez irányban teendő lépésekre az útmutatást a városi hatóságnak megadja, a kérdés azonban a lefolyt évben nem vett újabb fordulatot.

A tiszafüredi múzeum- és könyvtáregyesület gyűjteményei közül a könyvtár, mely az 1898—1900. években összesen 1800 korona gyarapítási segélyben részesült, az 1901. év folyamán, mint nem tudományos jellegű gyűjtemény, kivételt az orsz. főfelügyelőség hatásköréből és fejlesztése ezentúl az orsz. tanács feladatai közé fog tartozni.

A múzeumi tót társaság turóc-szentmártoni múzeuma 1898-tól 1901-ig évenként 600 korona segélyben részesült, mely a könyvtár rendezésére használtatott fel. Az egyesület az 1901. év folyamán beszámolt az előző évi segély felhasználásáról és külön jelentést terjesztett be 1900. évi működéséről, de sem e jelentések adatai, sem a főfelügyelőség hivatalos kiküldötteinek a helyszínén szerzett tapasztalatai nem feleltek meg az állami segélyezéshez fűzött feltételek tekintetében a követelményeknek, a mi arra indította az országos főfelügyelőséget, hogy átiratban figyelmeztesse a társulat vezetőségét az állammal és a nemzeti kultúrával szemben fennálló kötelezettségeire s a további segélyezést az egyesület jövőendő magatartásától tegye függővé. A miniszter a főfelügyelőségnek az egyesület irányában elfoglalt álláspontját úgy a további segélyezés, mint az egykori Maticza Szlovenszka gyűjteményei sorsának kérdésében is teljesen magáévá tette; ez utóbbi kérdésben kelt rendelete, mely a gyűjtemények felett a rendelkezést az orsz. főfelügyelőségre bízta, e régóta vajudó kérdést immár a végleges megoldás útjára terelte.

A jelentés további részében a főfelügyelőség azon gyűjteményekkel fenntartott érintkezésével számol be, a melyek nem tartoznak hatáskörébe, de már megtették a lépéseket, hogy az állami felügyelet előnyei reájuk is kiterjesztessenek, vagy más irányban keresték a főfelügyelőséggel a hivatalos összeköttetést.

Az egri érseki papnevelő-intézet könyvtáráról az intézet igazgatósága részletes katalogust adott ki, melyet a hazai könyvtárak között szét óhajtván osztani, az orsz. főfelügyelőség az igazgatóságnak kérésére rendelkezésére bocsátotta a hatáskörébe tartozó közgyűjtemények jegyzékét.

Az eperjesi Széchenyi-kör, mely népkönyvtárak felállítása céljából az orsz. tanács javaslatára 1900-ban 500, 1901-ben 2000 korona segélyben részesült, azzal a kéréssel fordult a miniszteriumhoz, hogy az utóbbi összeg felét központi könyvtárának tudományos és ismeretterjesztő irányban való fejlesztésére fordíthassa. A főfelügyelőség e kérdésben véleményadásra hivatván fel, készséggel járult ahhoz, hogy e kérés meghallgatassék.

A pozsonyi kir. jogakadémia igazgatósága azzal a kéréssel fordult az országos főfelügyelőséghez, hogy könyvtárnokának a

könyvtár rendezésénél kifejtett munkásságáért 1000 kor. állami segélyt eszközöljön ki. E kérést a mult évi segélyezési javaslatoknál, elkésve érkezhén be, nem lehetett figyelembe venni, a főfelügyelőség azonban nem készt annak kijelentésével, hogy a szóban forgó könyvtár rendezése és használhatóvá tételének fontos érdeke teljes mértékben megérdemli az anyagi támogatást, és készséggel tette magáévá az igazgatóság kérését, ha a könyvtár a művelt közönség számára is hozzáférhetővé tétetik. Ujabb lépések azonban ez irányban nem tétetvén, az ügy mostanig függőben van tartva.

Azon ügyek közül, melyek a főfelügyelőséget a fentebbiekben elsorolt gyűjtemények ügymenetén kívül foglalkoztatták, a könyvtárak nemzetközi kölcsönzési viszonyának kérdését tartjuk kiemelendőnek. A különböző államok tudományos akadémiái nemzetközi szövetségének e tárgyban hozott megállapodásai az illető államok kormányaival közölletvén, hazánk részéről a vallás- és közoktatásügyi miniszterium a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségét hívta fel véleményadásra, mely annak konstatálásával, hogy e megállapodások a lehető legalkalmasabb módon egyeztetik össze a tudományos világ nemzetközi érintkezésének és közgyűjteményekben őrzött anyag biztonságának fontos érdekeit, kijelentette, hogy azok elfogadása sem az állam tulajdonát képező nagy gyűjtemények, sem az autonóm könyvtárak és múzeumok részéről semmi akadályba nem ütközhetik.
